

פרק 2

רשב"ם: הפשטות המתחדשים

פירוש הרשב"ם לבראשית, וישב, פרק לז, ב ד"ה אלה תולדות יעקב¹:
 ישכילו ויבינו אוהבי, שכל מה שלימדונו רבותינו² כי 'אין מקרא יוצא מידי פשוטו',
 אף כי עיקרה של תורה³ באה ללמדנו ולהודיענו ברמיזה⁴ הפשט ההגדות⁵ וההלכות
 והדינים, על ידי אריכות הלשון⁶, ועל ידי שלושים ושתיים מידות של ר' אליעזר בנו של
 ר' יוסי הגלילי⁷, ועל ידי שלוש עשרה מידות של ר' ישמעאל⁸. והראשונים⁹, מתוך
 חסידותם, נתעסקו לנטות אחרי הדרשות, שהן עיקר¹⁰, ומתוך כך לא הורגלו בעומק

1. אמנם היו לנו הזדמנויות שונות להתייחס אל פירוש הרשב"ם על התורה (עיין בין היתר: פרקי
 מבוא פרק 2; מדור א פרק 3; מדור ד פרק 3; מדור ה פרק 5). אולם חשבנו כי מן הראוי
 להקדיש פרק קצר זה במיוחד לדרכו בפרשנות, וזאת בעקבות המובאה 'מחוץ להקשר' של הסיפא
 של 'הקדמתו', בענין הפשטות המתחדשים בכל יום. לצערנו הגדול, רוב אלה המביאים את הסיפא
 של דבריו (כאשר נוקטים אליבא דמאן דאמר ש'שבגמר דבריו אדם נתפס!') נמצאים אשמים
 באותה טעות לימודית של מובאה חלקית מחוץ להקשר. על זה כבר צעק הרמב"ם ככרוכיא
 באגרותיו ("ועבדתם אלהים אחרים" – בלי "הישמרו לכם!"). בימינו אנו ראינו כיצד מובאה
 חלקית יכולה להביא לידי ההיפך מן הכוונה המקורית: "שלח את עמי" – בלי "ויעבדוני";
 ביל"ו = "בית יעקב לכו ונלכה" – בלי "באור ה'", ועוד.
2. יבמות כד, א; שבת סג, א (עיין להלן).
3. ועיקר זה יישאר גם כאשר הרשב"ם יבא להוסיף נופך משלו.
4. השוה לשון הרמב"ן בספר המצוות: כי התורה תפרש ותצוה ותודיע ותרמוז.
5. הרשב"ם מביא את ההגדות בחדא מחתא עם ההלכות, כחלק מעיקרה של תורה.
6. שלא באמצעות המידות שהתורה נדרשת בהן. דיוקים לשוניים באריכות לשון וכדו' בשם פירושים
 ייקראו ולא מדרשים. לכן מוסיף הרשב"ם וכותב 'ועל ידי', כמבוא לסוג אחר.
7. חלק גדול מהן עוסק ב'הגדות' ולא בהלכות – עיין הערה 5.
8. וכשם שהקדים 'הגדות' ל'הלכות', כך הקדים את ל"ב המידות ל"י"ג המידות, והלא דבר הוא!
 והשוה רמב"ן (הקדמה לבראשית) המבאר ש"התורה" (שמות כד, יב) מתייחס אל חומש בראשית,
 כאשר "הוא חורה אנשים בדרך האמונה". גם שם ("ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה")
 הקדים "תורה" ל"מצוה", כשם שהקדים חומש בראשית המורה אמונה לחומש שמות המלמד
 הלכה. ובזה גם אפשר לומר "ישכילו ויבינו אוהבי" כיצד לגשת ללימוד תורה!
9. אלה שקדמו לרשב"ם, בעיקר חז"ל עצמם.
10. והרי סימן היכר של חסיד הוא שהוא עוסק בעיקר – ישכילו ויבינו בני דורנו אוהבי הפשטות
 המתחדשים בכל יום, שחלק מהם מזמן עזבו את העיקר! 'זכותם' המלאה לעזוב את העיקר, אבל
 אין זו זכותם להיתלות באילן גדול כמו הרשב"ם – מגדולי בעלי התוספות, שהם בודאי ידעו
 היכן העיקר! (ראה להלן).

פשוטן של מקרא¹¹. ולפי¹² שאמרו חכמים 'אל תרבו בניכם בהגיון'¹³, וגם אמרו¹⁴: 'העוסק במקרא — מידה ואינה מידה; העוסק בתלמוד — אין לך מידה גדולה מזו'¹⁵. ומתוך כך לא הורגלו כל כך בפשוטן של מקראות¹⁶. וכדאמרינן¹⁷ במסכת שבת (סג, א): הוינא בר תמני סרי שנין, וגרסינן כולה תלמודא, ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו¹⁸. וגם רבינו שלמה — אבי אמי מאיר עיני הגולה — שפירש תורה נביאים וכתובים, נתן לב לפרש פשוטו של מקרא¹⁹. ואף אני שמואל ב"ר מאיר חתנו זצ"ל, נתוכחתי עמו ולפניו²⁰, והודה לי שאילו היה לו פנאי, היה צריך לעשות פירושים אחרים²¹, לפי הפשטות המתחדשים בכל יום (עכ"ל הרשב"ם).

על יסוד מבוא זה, ורק על יסוד דבריו המפורשים אלה, אפשר לגשת אל המלאכה לעיין בפירושו של הרשב"ם לתורה. והנה פירושו הרבים של הרשב"ם שלא אליבא דהלכתא גרמו לא מעט תיסכול אצל אלה אשר ראו בפשט ובמדרש שני תחומי לימוד של תורה העומדים בסתירה [בקונפליקט] אחד עם השני. טחו עיניהם מראות כי גם רש"י פרשנדתא, הביא פירושים שלא אליבא דהלכתא²². גם הרמב"ן לא מנע עצמו מלהביא פירושים הנראים כהיפוך

11. נראה לנו לבאר שהכוונה ב"עומק פשוטו של מקרא" היא לקשר הלימודי בין הדרשה ובין הכתוב, אם כפשטיה דקרא ואם כבנוי על הכתוב (ועיין בזה בהרחבה במדור ה פרק 5).
12. טעם שני של הרשב"ם להסביר מדוע לא מצינו אצל 'הראשונים' עיסוק בענינים הקשורים בפשוטו של מקרא.
13. ברכות כח, ב ('מנעו בניכם מן ההגיון'), אשר מזה משתמעת מידה מסוימת של הסתייגות מלימוד פשוטו של מקרא. ועיין מדור ה פרק 5 את דרכו של הנצי"ב (דברים לב, ב) בהבנת מאמר זה, ועל הקשר בין 'הגיון' ובין 'מקרא'.
14. בבא מציעא לג, א.
15. כאן ברורה העדיפות לתלמוד על פני לימוד מקרא.
16. זאת לעומת 'עומק פשוטו של מקרא' לעיל. הרשב"ם מעמיד את הדרשות מול עומק פשוטו, ומעמיד את לימוד התלמוד מול פשוטן של מקראות. בשני המקרים, העדיפות ניתנה לתושבע"פ (ובצדק לדעת הרשב"ם, שהרי 'הראשונים' היו 'חסידים', והחסיד עוסק בעיקר).
17. ראה לכך שהראשונים לא עסקו בסוגית פשוטו של מקרא.
18. עיין בהרחבה בהסבר לכל הסוגיא ההיא, בפרקי מבוא, פרק 2 (אין מקרא יוצא מידי פשוטו).
19. משפט זה בא 'לתרץ' ולהצדיק את דרכו של רשב"ם לפרש על פי 'הפשטות המתחדשים'. כלומר, גם זקני רש"י הרגיש בצורך לעסוק בפשוטו של מקרא בלימוד תנ"ך (עקב 'חסידותם של הראשונים' אשר לא עסקו בזה). לכן, טוען הרשב"ם, כשם שרש"י עסק במה שקודמיו לא עסקו, אף הרשב"ם יוסיף נדבך נוסף בלימוד תנ"ך מעבר למה שסבו עשה. הרי לפנינו הרציפות מחסידות הראשונים ל'אני לא באתי אלא' של רש"י, ואל 'הפשטות המתחדשים' אצל רשב"ם. על הרציפות הזאת עיין להלן לקראת סוף הפרק.
20. כך דרכם של בני תורה — הויכוח (שהוא בהחלט לגיטימי) מתקיים פנים אל פנים עם הבר פלוגתא, ולא מאחוריו בעתונות מגמתית, כאשר אין נותנים אפשרות להשיב — "ישכילו ויבינו אוהבי"!
21. כלומר, נוספים. אין הכוונה ח"ו שרש"י הצטער או התחרט על מה שכן כתב.
22. ועיין בזה במדור זה פרק 1 (ד): רש"י כפרשן שלא אליבא דהלכתא. באותו מאמר טעננו שיש לראות בהצהרתו של רש"י ('אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא' וכו') לא את קביעת מטרתו ומגמתו בפירוש לתורה, כי אם קביעת המיתודה שלו.

גמור לדברי חז"ל²³. ההבדל בין רש"י ובין נכדו הרשב"ם בסוגיא זו של פירושים שלא אליבא דהלכתא, הוא הבדל כמותי ולא איכותי. הבדל זה בעצמו נובע מההבדל במטרה של הפרשן בכתיבת פירושו, ואין לו כל קשר ל"יחס" (!) שיש לפרשן לדברי חז"ל. גם אין לו כל קשר לשאלה שלא עלתה על דל שפתם ועל לבם של מפרשינו, אם מדרש חז"ל מלמד את ההלכה המחייבת, או שהיא נלמדת מפשוטו של מקרא. שוב ושוב אנו חוזרים ליסוד כי השאלה העומדת לפנינו אינה מהו הפשט אלא מהי הפונקציה של הפשט. דבר זה היה כל כך ברור ואכסיומאטי אצל כל גדולי המפרשים, שהם הרשו לעצמם לפרש אליבא דהלכתא ושלא אליבא דהלכתא בהתאם למטרת הפירוש, ובלשונו של הרא"ם בשמות (כב, ז): ולכן יחוייב לומר שהמפרשים כולם לא יכוונו בפירוש התורה רק (= אלא) לישוב המקרא — יהיה כהלכה או שלא כהלכה, עכ"ל.

לכל פרשן היתה מגמה מרכזית בפירושו לתורה, ובהתאם למגמה זו הביא את פירושו. התודעה של "אלה ואלה דברי אלקים חיים וההלכה כמדרש חז"ל" היתה כה מובנת ואכסיומאטית למפרשינו, שלעתים שכחו אף להעיר על כך. להם היה ברור כי הקב"ה "מלמד תורה" באמצעות שבעים הפנים של תורה. כשם שאין הבדל בקדושת התורה בין "ותמנע היתה פלגש" ובין "אנכי ה' אלקיך", כך אין הבדל בקדושת התורה בין הפשט המדרש הרמז והסוד. אלה ואלה מגלים לנו את הפנים השונות של הקדושה והשלמות של תורה. חבל, אפוא, שבני ישיבה מדברים בסגנון ש"המדרש הוא הפשט האמיתי" (בלבול לשון עקב השימוש באידיש במלה "פשט" במקום "פירוש"), וחבל (להבדיל) שמלמדים באוניברסיטה ובבתי ספר רבים כאילו הפשט הוא הפירוש הנכון! הרשב"ם בודאי ידע יפה גם פרק במדרש (כלום שכחו "בעלי הפשט" כי הרשב"ם — הידוע גם כרבינו שמואל — הוא אחד מבעלי התוספות, וכי כתב פירוש על כמה וכמה מסכתות בש"ס?) וגם פרק בפשט.

מענין לברר מה היו השיקולים אשר הביאו את הרשב"ם להדגיש בפירושו על התורה דוקא את המישור של פשט, ועוד "יותר פשט" מאשר אפילו סבו רש"י ("ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא" וכו'), עד אשר הנחיל לנו את הביטוי "הפשטות המתחדשים בכל יום". אבל זוהי טעות קשה — הן חינוכית הן לימודית ואקדמית — לראות כאילו הרשב"ם "העדיף" את הפשט, או היה מוכן "להעמיד את הפשט מול המדרש". ויבא הרשב"ם ויבהיר זאת בצורה פשוטה וחד-משמעית. בבא בתרא עח, ב: א"ר יוחנן, מאי דכתיב (במדבר כא, כז) "על כן יאמרו המושלים" וכו', "המושלים" — אלה המושלים ביצרים. "בואו חשבון" — בואו ונעשה חשבון של עולם — הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה... ובפירוש הסוגיא בגמרא כותב הרשב"ם (ד"ה מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים): פשטיה דקרא מיירי שכשנלחם סיחון במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו, נתנבא בלעם וחביריו שינצח סיחון למואב. ומיהו פרשה יתירה היא, דמה צריך ליכתב זה? אם להשמיענו דעמון ומואב טיהרו בסיחון, הרי כבר כתוב "והוא נלחם במלך מואב הראשון", ואין צריך יותר. הלכך לדרשה כתבה משה רבינו. עכ"ל. שם בבבא

23. עיין במדור א פרק 3 בסוגית יום או יומיים. וכן מדור זה פרקים 1 (ד) 1 (ה). משום מה, אף אחד לא תלה עצמו באילנות גדולים אלה (רש"י רמב"ן) כדי לפרש אך ורק על פי 'הפשטות המתחדשים'.

בתרא מפרש הרשב"ם את המדרש אגדה קטע קטע, כמו כל קטע בגמרא שעליו לפרש כפרשן הגמרא, בעוד אותו רשב"ם מפרש את הפסוקים בחומש במדבר על פי קריטריונים של פשוטו של מקרא, כנאה וכיאה לפרשן המעונין להביא לקורא את פירושו על פי "הפשטות המתחדשים בכל יום"²⁴.

וכשם שהרשב"ם הבין כי הפשט אינו חזות הכל, וגם אחרי הפשט קיימים קשיים בפסוק שרק המדרש עונה עליהם, כן ברור לו כי המדרש שם לב לדיוקים עדינים ביותר, שהם אינם מענינו של פשט. בעוד דיוקים אלה נרשמים בססמוגרף של המדרש, הם אינם מזעזעים את מכשירי הפשט כלל וכלל. וכך מצאנו כי חז"ל ביומא ה, ב דנו במשמעות שינוי הסדר בלבישת הכהנים בימי המילואים, בין המסופר בפרק הציווי בשמות פרק כט לבין המסופר בפרק הביצוע בויקרא פרק ח. מתוך ידיעה ברורה את הגמרא כותב הרשב"ם²⁵: בזה נחלקו במסכת יומא, לפי שאין סדר לבישתם האמור כאן כסדר לבישתם בצו את אהרן, ולפי הפשט אין לדקדק, עכ"ל. ולא רק במדרשי הלכה, אלא גם במדרשי אגדה מסתמכים חז"ל במלאכת קדשם על שמיעה עדינה אשר לא מעולמו של פשט היא. הנה בבראשית ויצא כח, י מצינו "מלאכי אלקים עולים ויורדים בו". לחז"ל (ובעקבותיהם רש"י) היה קשה: עולים תחילה ואח"כ יורדים (בתמיהה)?! הרי מלאכי השרת באים מלמעלה! אלא אלה הם מלאכי ארץ ישראל העולים תחילה כאשר אח"כ מלאכי חז"ל יורדים. כאשר מדרש זה ידוע לרשב"ם הן מחז"ל והן מסבו רש"י הוא כותב: לפי הפשט אין לדקדק במה שהקדים עולים ליורדים, שכן דרך ארץ להזכיר עלייה קודם ירידה, עכ"ל. זה אינו פירוש נגד המדרש כי אם קביעה ברורה שבמישור שהוא בחר לפרש בו את התורה את צורך במדרש זה²⁶.

24. בבא בתרא עח, ב ד"ה המושלים ביצרן: צדיקים, וכדכתיב "ומושל ברוחו מלוכד עיר", "צדיק מושל יראת אלקים". ד"ה הפסד מצוה: שמתבטל מריוח בשביל שעוסק במצוה, או נתן צדקה ומחסר ממנו, כנגד שכרה המרובה לעתיד. ד"ה ושכר עבירה: שלא להשתכר בעבירה עכשיו כנגד הפסדה שיפסיד יותר לעתיד ... ובפירושו לחומש (במדבר כא, כז): ד"ה על כן יאמרו המושלים: על מלחמת סיחון ומואב נתנבא תחילה. מושלים: מושלי נבואות בלעם וחבריו (עכ"ל). דוגמה נוספת (מבין רבות) לפיה מפרש הרשב"ם במקרא לפי הפשט, כאשר מבאר את דרשת חז"ל בגמרא על פי המדרש, מצאנו בענין (שמות טו, כ) "ותקח מרים הנביאה". רשב"ם ד"ה הנביאה: נביא קורא בעל דברי שבח או תוכחות בני אדם (עכ"ל). ואילו בפירושו לבבא בתרא קכ, א ד"ה ויחזור מיבעי ליה, מפרש הרשב"ם ... 'מפני מרים שנתנבאה לו שעתיד בן לצאת ממנו שיושיע את ישראל, כדנפקא לן (סוטה יב, ב) מדכתיב "מרים הנביאה אחות אהרן" — בעוד שהיא אחות אהרן ולא אחות משה, שעדיין לא נולד, היתה היא נביאה שנתנבאה על משה שעתיד להיולד'.

25. שמות כט, ט ד"ה וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו.

26. כעין זה מצינו בבראשית לך לך יב, א כאשר חז"ל במדרש רבה פרשה מד פירושו על דרך המדרש — "לך לך" (כלומר שתי הליכות בדרך מחז"ל לארץ כנען). בעוד רש"י פירש את כפל הלשון ללמד 'להנאתך לטובתך', טוען נגדו הרמב"ן כי פירוש רש"י במלה "לך" אינו צריך כי משפט הלשון כן — "הגשם חלף הלך לו", "אלכה לי אל הגדולים", "קומו ועברו לכם את נחל זרד". לשון אחרת: במישור הפשט שרש"י קבע לעצמו, טוען הרמב"ן שאין צורך לדייק ולתת פירוש בתוספת "לך". כל כך שכיחה תופעה זו, עד שבשם "פשט" ייקרא, ואינו תובע "הסבר" במסגרת פירוש במישור הפשט. כשם שרש"י לא הביא את דברי המדרש של ר' יהודה ור' נחמיה על שתי

יש להראות אפוא, את פירוש הרשב"ם על התורה בתמונה [בפרספקטיבה] ההיסטורית הנכונה. הוא לא בא לפרש בדרך הפשט נגד חז"ל כי אם אחרי חז"ל, כשם שגם רש"י סבו הבין יפה את מקומו כפרשן, כאשר בא להתגדר במקום שהניחו לו רבותינו (אבל לא נגד רבותינו ח"ו). וכך מפורש יוצא מתוך "דברי ההקדמה" שכתב רש"י בבראשית ג, ח ד"ה וישמעו (את קול ה' אלקים מתהלך בגן). יש מדרשי אגדה רבים, וכבר סידרום רבותינו על מכונם בבראשית רבה ובשאר המדרשות, ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו, עכ"ל. לשון אחרת: הרוצה ללמוד תורה עם מדרשי חז"ל ימצא כי כל החומר מוכן ומסודר לו במדרשים הקלאסיים. לזה אין צורך בפירוש רש"י! אני, רש"י, באתי לתת את אשר חז"ל לא נתנו בדרך כלל, הלא הוא פירוש על דרך הפשט²⁷. רש"י ראה את עצמו כפרשן הבא אחרי חז"ל לתת פירוש שחז"ל בדרך כלל לא התכוונו לתת, מתוך שבעים הפירושים של תורה. נכדו הרשב"ם ראה את עצמו בפרספקטיבה ההיסטורית הנכונה, כפרשן הבא אחרי סבו הגדול, כאשר סבו הניח גם לו מקום להתגדר בו, וכאשר סבו אף הודה לו כי ראוי באמת לעסוק בתחום הזה וללמד על פי "הפשטות המתחדשים בכל יום". לא נגד רש"י כתב הרשב"ם, כי אם בהמשך לפירושו ולפירוש חז"ל אשר קדמו להם. כמה עגום הוא לראות את "רודפי הפשט" עוסקים ברשב"ם ללא רש"י וללא חז"ל אשר קדמו להם, כאשר הרשב"ם בעצמו אמר שאין לעשות כך!! הרי הרשב"ם אף ציוה עלינו ללמוד את פירוש סבו רש"י לפני שלומדים את פירושו הוא על התורה! איזה ערך "מדעי" יש, איפוא, ללימוד רשב"ם על ידי אלה אשר לא ראו את רש"י, כאשר הרשב"ם בעצמו אמר לא לעשות כך?! וכך לשונו (שמות סוף פרשת פקודי): ואשר שם לבו לדבר יוצרנו, אל יזוז מנימוקי זקני רבנו שלמה ואל ימוש מהם, כי רוב הלכות ודרשות שבהם קרובים לפשוטי המקראות, ומיתורם או משינוי הלשון יש ללמוד כולם, וטוב אשר תאחז בזה אשר פירשתי וגם מזה אל תנח ידיך (עכ"ל). וכן בריש פרשת ויקרא

הליכות, כך לא היה צורך להביא "להנאתך ולטובתך", טוען הרמב"ן. מלשון הרמב"ן "אין צריך" אנו למדים עיקרון גדול וחשוב בהכנת פירוש רש"י על התורה (ברור שיותר מכל אחר, הבין הרמב"ן את פירוש רש"י!). רש"י, לדעת הרמב"ן, מביא רק אותם הפרושים שאפשר לומר עליהם "צריך", ולא רק "אפשרי". כלומר, צריך להיות קושי בכתוב המחייב את רש"י להשיב, ולא רק המאפשר לו לפרש. בזה מסכים עמו המהר"ל בגור אריה, המבאר מדוע "לך לך" היה קשה לרש"י, בעוד שלושת הפסוקים שהרמב"ן מביא מן התנ"ך אינם קשים כלל וכלל. עיין שם בנועם לשונו. לעומתו הולך הרא"ם בדרכו של 'כל היכא דאיכא למדרש דרשינן'. כלומר, מספיק האפשרות להביא את הפירוש, ואין צורך בהכרח, בתנאי שאפשר לבסס אותו על קושי בכתוב.

27. יש מקום לדון מדוע בחר לו רש"י דוקא במישור הזה של לימוד תורה, מישור הפשט. יש לנו טעם בנדון, אבל אין כאן מקומו. במסגרת זאת ובמקום זה די לציין שאנו דוחים מכל וכל את שיטת פרופ. וייס הלבני (בספרו באנגלית: הפשט והדרש) בדבר העדיפות שנתנו כביכול חז"ל (אין מקרא יוצא מידי פשוטו), רש"י (אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא) ורשב"ם (הפשטות המתחדשים) לפשט. לא בעדיפות קא עסקינן כי אם בקביעת מקומו הנכון והלגיטימי של הפשט במסגרת השלימות של התורה, כאשר במסגרת הנתונה. המדרש (שהוא העיקר) שולט בכיפה.

כותב הרשב"ם: הלכות מרובות יש בו, והתבוננו החכמים בפירוש זקני, כי לא אאריך אלא במקומות שיש לפרש פשוטי מקראות²⁸.
[כאמור, בפרק זה חזרנו על עקרונות ופירושים שהבאנו במקומות שונים בספרנו, בזיקה אל פירוש הרשב"ם, ראינו אל נחוץ ואל נכון לרכז את הדברים בפרק מיוחד, עקב השימוש לרעה (לפי הבנתנו) בביטוי "הפשטות המתחדשים בכל יום"].

28. ובמקביל לדברי הרשב"ם אודות הראשונים, אשר מרוב חסידותם לעסוק בעיקר שכתו לעסוק בפשוטו של מקרא, מצינו שרבינו יעקב בעל הטורים מציין שאביו הרא"ש הוכיח אותו על כך שכל עיסוקיו אינם אלא בתורה שבעל פה בלבד, ואינו עוסק בתורה שבכתב! הבן, אשר שמע בקול אביו, מעיד שלקח את הדברים אל לבו, ובליל חמישי בשבוע ישב כל הלילה וחיבר את פירושו לתורה! ואמנם הראשונים כמלאכים!

נספח למדור ד פרק 2

כבר בפרקי מבוא (פרק 2) התייחסנו לדברי הרשב"ם ריש פרשת וישב, עקב מה שנראה לנו כ"עיסוק אובססיבי" על ידי בני דורנו בדבריו אודות "הפשטות המתחדשים בכל יום". הרשב"ם פנה אל "אוהבי שכל", כאשר הקדים מה שאצלו הוא אכסיומאטי, דהיינו "שעיקרה של תורה באה ללמדנו ולהודיענו ברמיזת הפשט ההגדות וההלכות והדינים... והראשונים, מתוך חסידותם נתעסקו לנטות אחרי הדרשות שהן עיקר... (עכ"ל). ולמרות דברים ברורים אלה, באו "רודפי הפשט" שבימינו, ועסקו אך ורק במה שנראה להם "כפשטות המתחדשים". ומרוב חסידותם הם לעסוק בפשטות המתחדשים, עשו מהם את העיקר, והתרחקו ת"ק פרסה מדרשות חז"ל, שאליבא דרשב"ם — כאחד מגדולי בעלי התוספות — הם העיקר.

והנה, לחזק את הבנתנו במשנתו של הרשב"ם, אנו מביאים בזה את דברי ההקדמה שכתב לפרשת משפטים, הלא היא הפרשה ההלכתית המובהקת שבתורה. וזה לשונו:

ידעו ויבינו יודעי שכל, כי לא באתי לפרש הלכות, אע"פ שהם עיקר, כמו שפירשתי בבראשית (ריש פרשת וישב). כי מיתור המקראות נשמעים ההגדות וההלכות. ומקצתם ימצאו בפירושי זקני, רבינו שלמה, אבי אמי ז"ל. ואני לפרש פשוטן של מקראות באתי [השוה לשון זקנו: ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא...]. ואפרש הדינים וההלכות לפי דרך ארץ, ואף על פי כן ההלכות עיקר, כמו שאמרו רבותינו (סוטה טז, א): הלכה עוקרת משנה (עכ"ל).

ומן הפרשה המובהקת בהלכות בין אדם לחבירו, אל פרשה מובהקת של הלכות בין אדם לבוראו, הלא היא פרשת הנגעים. וכך כותב הרשב"ם בויקרא יג, ב ד"ה אדם כי יהיה בעור בשרו: כל פרשיות נגעי אדם ונגעי בגדים ונגעי בתים וחשבון הסגרם, ושערות לבנות ושער שחור וצהוב, אין לנו אחר פשוטו של מקרא כלום, ולא על בקיאות דרך ארץ של בני אדם. אלא המדרש של חכמים וקבלותיהם מפי החכמים הראשונים היא העיקר.

וכדי להסיר כל ספק אודות יחס הרשב"ם לחז"ל ולמדרשיהם 'שהם העיקר', הרי דבריו בפירושו ל"בראשית ברא אלקים": יבינו המשכילים כי כל דברי רבותינו ודרשותיהם כנים ואמתיים... ועיקר ההלכות והדרשות יוצאים מיתור המקראות או משינוי הלשון, שנכתב פשוטו של מקרא בלשון שיכולים ללמוד הימנו עיקר הדרשה, כמו (בראשית ב, ד) "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", ודרשו חכמים (בראשית רבה פרשה י"ב) "באברהם מאריכות הלשון, שלא היה צריך לכתוב "בהבראם"..."

הרי שסדר הלימוד, לפי גדול הפשטנים הרשב"ם, הוא: (א) ההלכה הנלמדת מן הפסוק באמצעות המידות שהתורה נדרשת בהן [היא שאלת הכיצד במשנתנו]. (ב) המשמעות הנלמדת מפשוטו של מקרא [היא המובילה אל שאלת המדוע, כאשר פשוטו של מקרא אינו עולה בקנה אחד עם הנלמד על ידי תורה שבעל פה].